

۹۷۹۸۱

دانشگاه: پیام نور

دانشکده: ادبیات و علوم انسانی

گروه: علوم تربیتی

موضوع: بررسی و شناخت علل گرایش دانش آموزان سال دوم متوسطه

(دفتره پسر) به خانه قبیلی نظری = اردیبهشتگاه دانش آموزان،

دبیران و معاونان شهرستان کوهپایه در سال تحصیلی: ۱۳۸۳-۱۳۸۴

پژوهی دریافت درجه کارشناسی ارشد در رشته علوم تربیتی گرایش برنامه ریزی درسی

استاد راهنما: دکتر فرهاد ستان

استاد مشاور: دکتر محمدان فتح الهی

پژوهگر امیدسنجی پور

تابستان ۱۳۸۴

۹۶۹۸۱

تصویب نامه

مؤسسه عالی آموزش و پرورش - وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه	
شماره پرونده	۲۳۸
تاریخ تصویب	۱۳۸۸/۱۱

پایان نامه تحت عنوان :

بررسی و شناخت علل گرایش دانش آموزان متوسطه
سال دوم (دختر و پسر) به شاخه تحصیلی نظری از دیدگاه
دانش آموزان ، دبیران ، و مشاوران شهرستان کوههدشت
در سال تحصیلی ۸۴ - ۸۳

تاریخ دفاع : ۸۴/۶/۲۶ نمره : ۱۹ (توزیر) درجه ارزشیابی : $\frac{1}{2}$

۱۳۸۷ / ۱۲ / ۱۱/۱۱

اعضای هیات داوران :

نام و نام خانوادگی هیات داوران   مرتبه علمی   امضا

آقای دکتر فرهاد شقاقی

استاد راهنما

آقای دکتر مهران فرج الهی

استاد مشاور

آقای دکتر محسن طالب زاده

استاد داور

آقای دکتر بهمن زندی

نماینده محترم گروه

۹۶۹۱۱

تقديم به :

پدر

و

مادر م

تقدیر و تشکر

پژوهش حاضر حاصل تلاش بسیاری از عزیزانی است که هر کدام به نوبه خود در انجام آن نقش ارزنده‌ای داشته‌اند. بی‌شک بدون یاری تک تک آنها این پژوهش به ثمر نمی‌رسید. در این میان از استادان عزیزم آقای دکتر شقاقی به خاطر راهنمایی‌های ارزنده و تیزبینی منحصر به فردشان، آقای دکتر فرج‌الهی به خاطر مشاورت‌های ارزشمند و دقت نظرشان و آقای دکتر طالب‌زاده که زحمت داوری این پژوهش را به عهده گرفته و نکات مهمی را یادآوری نمودند و آقای دکتر زندی رئیس دانشکده صمیمانه تشکر و قدردانی و برای ایشان عمری عالمانه آرزو می‌نمایم.

همچنین ضرورت دارد که از آقای مظفر درویشی و آقای محمدعلی رستمی‌نژاد که در انجام کارهای آماری این پژوهش، پژوهش‌گر را یاری نمودند و سروران گرامی آقایان روح‌اله خدابنده‌لو، بهمن یاسبلاغی، علی غضنفری‌نژاد، استاد غلامرضایی، سرکار خانم فائزه عظیم‌زاده و خانم منصوری به خاطر همکاری‌شان با پژوهش‌گر و خانم عبدالهی و خانم محمدی که زحمت حروف‌چینی این پایان‌نامه را به عهده گرفتند تقدیر و تشکر ویژه گردد. ضمناً این پایان‌نامه از حمایت مالی اداره کل آموزش پرورش استان لرستان برخوردار شده که لازم است از این سازمان نیز تشکر و قدردانی گردد.

چکیده:

پژوهش حاضر به منظور بررسی تاثیر عوامل آموزشی، مشاوره‌ای، فردی، اجتماعی و اقتصادی در گرایش دانش‌آموزان سال دوم متوسطه به انتخاب شاخه تحصیلی نظری انجام گرفته است. لذا نظرات ۳۰۰ دانش‌آموز، ۱۰۰ دبیر و ۱۶ مشاور شهرستان کوهدشت با روش پژوهش زمینه‌ای (*Survey*) مورد بررسی قرار گرفت. برای جمع‌آوری اطلاعات از پرسشنامه محقق ساخته با ضریب پایانی ۹۰٪ استفاده شده است. اطلاعات بدست آمده از پرسشنامه به وسیله آمار توصیفی (درصد و فراوانی) و آمار استنباطی (مجذور کا) تحلیل شده است. نتایج بدست آمده در سطح معناداری ۵٪ نشان می‌دهند که:

- ۱- دانش‌آموزان مورد مطالعه عوامل آموزشی، اجتماعی و اقتصادی را در گرایش دانش‌آموزان سال دوم به انتخاب شاخه نظری موثر دانسته‌اند ولی عوامل مشاوره‌ای و فردی را بی‌تاثیر ذکر کرده‌اند.
- ۲- دبیران عوامل آموزشی، مشاوره‌ای، فردی، اجتماعی و اقتصادی را در گرایش دانش‌آموزان سال دوم به انتخاب شاخه تحصیلی نظری موثر دانسته‌اند.
- ۳- مشاوران عوامل فردی و اجتماعی را در گرایش دانش‌آموزان سال دوم به شاخه تحصیلی نظری موثر دانستند و اختلاف دیدگاه آنها درباره عوامل آموزشی، مشاوره‌ای و اقتصادی معنی‌دار نبوده است.
- ۴- از دیدگاه دانش‌آموزان، دبیران و مشاوران بین تاثیر عوامل پنجگانه در گرایش دانش‌آموزان سال دوم به انتخاب شاخه نظری تفاوت معنی‌داری وجود ندارد.

فهرست مطالب

عنوان

صفحه

فصل اول: کلیات پژوهش

۱	مقدمه
۳	بیان مسئله و تعریف آن
۸	اهمیت و ضرورت پژوهش
۱۰	اهداف پژوهش
۱۱	سوالات پژوهش
۱۲	متغیرهای پژوهش
۱۲	تعاریف مفهومی و عملیاتی متغیرها
۱۵	کلید واژگان پژوهش و تعاریف آنها

فصل دوم: ادبیات و مرور مطالعاتی

۱۹	مقدمه
۲۰	سیر تحول تاریخی آموزش متوسطه
۲۲	اهمیت دوره آموزش متوسطه در ایران
۲۳	نیازها و احتیاجات اساسی دانش آموزان در دوره متوسطه
۲۵	ساختار نظام جدید آموزش متوسطه
۲۶	اهداف و برنامه‌های آموزش متوسطه
۳۱	شاخه تحصیلی نظری در نظام جدید متوسطه
۳۲	تصویری از وضعیت کمی آموزش متوسطه و چگونگی توزیع دانش آموزان در رشته‌های مختلف تحصیلی
۳۴	عوامل موثر در انتخاب رشته تحصیلی
۳۷	سازمان راهنمایی
۳۹	اهمیت و ضرورت توجه به راهنمایی تحصیلی و مشاوره در سازمانهای آموزش و پرورش
۴۰	مشکلات عمده هدایت تحصیلی در نظام جدید متوسطه
۴۱	اهم موانع اجرایی مطلوب و صحیح خدمات مختلف راهنمایی در مدارس ایران
۴۳	فرآیند هدایت تحصیلی

۴۵	راهنمایی تحصیلی در دبیرستان
۴۹	ضوابط و شرایط انتخاب رشته در آموزش متوسطه برخی از کشورهای جهان
۵۱	برنامه راهنمایی قبل از انقلاب اسلامی در ایران
۵۳	برنامه راهنمایی بعد از انقلاب اسلامی در ایران
۵۴	تشکیل و گسترش برنامه راهنمایی در ایران
۵۶	تحقیقات انجام گرفته در ارتباط با موضوع پژوهش

فصل سوم: روش شناسی

۶۶	روش پژوهش
۶۷	جامعه مورد مطالعه
۶۷	نمونه و روش نمونه گیری
۶۸	ابزار و نحوه جمع آوری داده‌ها
۶۹	چگونگی تعیین پایایی و روایی ابزار پژوهش
۷۱	روش تجزیه و تحلیل اطلاعات

فصل چهارم: یافته‌های پژوهش

۷۳	۱- تجزیه و تحلیل سوال اول پژوهش
۷۴	نتایج تحلیل توصیفی دیدگاه دانش آموزان، دبیران و مشاوران درباره عوامل آموزشی
۷۸	نتایج و تحلیل استنباطی دیدگاه دانش آموزان، دبیران و مشاوران درباره عوامل آموزشی
۸۱	نتایج تحلیل نهایی دیدگاه دانش آموزان، دبیران و مشاوران درباره عوامل آموزشی
۸۳	۲- تجزیه و تحلیل سوال دوم پژوهش
۸۴	نتایج تحلیل توصیفی دیدگاه دانش آموزان، دبیران و مشاوران درباره عوامل مشاوره‌ای
۸۷	نتایج تحلیل استنباطی دیدگاه دانش آموزان، دبیران و مشاوران درباره عوامل مشاوره‌ای
۹۰	نتایج تحلیل نهایی دیدگاه دانش آموزان، دبیران و مشاوران درباره عوامل مشاوره‌ای
۹۳	۳- تجزیه و تحلیل سوال سوم پژوهش
۹۳	نتایج تحلیل توصیفی دیدگاه دانش آموزان، دبیران و مشاوران درباره عوامل فردی
۹۶	نتایج تحلیل استنباطی دیدگاه دانش آموزان، دبیران و مشاوران درباره عوامل فردی
۹۹	نتایج تحلیل نهایی دیدگاه دانش آموزان، دبیران و مشاوران درباره عوامل فردی
۱۰۱	۴- تجزیه و تحلیل سوال چهارم پژوهش
۱۰۱	نتایج تحلیل توصیفی دیدگاه دانش آموزان، دبیران و مشاوران درباره عوامل اجتماعی

۱۰۵ نتایج تحلیل استنباطی دیدگاه دانش آموزان، دبیران و مشاوران درباره عوامل اجتماعی

۱۰۸ نتایج تحلیل نهایی دیدگاه دانش آموزان، دبیران و مشاوران درباره عوامل اجتماعی

۱۱۰ ۵- تجزیه و تحلیل سوال پنجم پژوهش

۱۱۱ نتایج تحلیل توصیفی دیدگاه دانش آموزان، دبیران و مشاوران درباره عوامل اقتصادی

۱۱۵ نتایج تحلیل استنباطی دیدگاه دانش آموزان، دبیران و مشاوران درباره عوامل اقتصادی

۱۱۸ نتایج تحلیل نهایی دیدگاه دانش آموزان، دبیران و مشاوران درباره عوامل اقتصادی

۱۲۰ ۶- تجزیه و تحلیل سوال ششم پژوهش

۱۲۱ نتایج تحلیل توصیفی داده‌ها مربوط به سوال ششم پژوهش

۱۲۴ نتایج تحلیل استنباطی داده‌ها مربوط به سوال ششم پژوهش

فصل پنجم: بحث و نتیجه‌گیری

۱۲۷ - بحث و نتیجه‌گیری سوال اول پژوهش

۱۲۷ - خلاصه نتایج تحلیل آماری سه گروه (دانش آموزان، دبیران، مشاوران) مربوط به سوال اول

۱۲۸ - بحث و بررسی سوال اول

۱۲۹ - بحث و نتیجه‌گیری سوال دوم پژوهش

۱۲۹ - خلاصه نتایج تحلیل آماری سه گروه (دانش آموزان، دبیران، مشاوران) مربوط به سوال دوم

۱۳۱ - بحث و بررسی سوال دوم پژوهش

۱۳۲ - بحث و نتیجه‌گیری سوال سوم پژوهش

۱۳۳ - خلاصه نتایج تحلیل آماری سه گروه (دانش آموزان، دبیران، مشاوران) مربوط به سوال سوم

۱۳۴ - بحث و بررسی سوال سوم

۱۳۵ - بحث و نتیجه‌گیری سوال چهارم

۱۳۵ - خلاصه نتایج آماری سه گروه (دانش آموزان، دبیران، مشاوران) مربوط به سوال چهارم

۱۳۷ - بحث و بررسی سوال چهارم

۱۳۷ - بحث و نتیجه‌گیری سوال پنجم

۱۳۸ - خلاصه نتایج تحلیل آماری سه گروه (دانش آموزان، دبیران، مشاوران) مربوط به سوال پنجم

۱۳۹ - بحث و بررسی سوال پنجم

۱۴۰ - بحث و نتیجه‌گیری سوال ششم پژوهش

۱۴۰ - خلاصه نتایج تحلیل آماری سه گروه (دانش آموزان، دبیران، مشاوران) مربوط به سوال ششم

۱۴۱ - بحث و بررسی سوال ششم

۱۴۱

۱۴۳

محدود‌یدهای پژوهش

پیشنهادات

فهرست منابع فارسی

فهرست منابع لاتین

ضمائم

فهرست جداول و نمودارها

صفحه	عنوان
۲۷	جدول شماره ۱-۲: هدفهای اعتقادی در دوره متوسطه
۲۷	جدول شماره ۲-۲: هدفهای اخلاقی آموزش در دوره متوسطه
۲۷	جدول شماره ۳-۲: هدفهای علمی و آموزشی در دوره متوسطه
۲۸	جدول شماره ۴-۲: هدفهای فرهنگی و هنری آموزش در دوره متوسطه
۲۸	جدول شماره ۵-۲: هدفهای اجتماعی آموزش در دوره متوسطه
۲۸	جدول شماره ۶-۲: هدفهای زیستی آموزش در دوره متوسطه
۲۹	جدول شماره ۷-۲: هدفهای اقتصادی آموزش در دوره متوسطه
۲۹	جدول شماره ۸-۲: هدفهای سیاسی آموزش در دوره متوسطه
۳۳	جدول شماره ۹-۲: درصد دانش آموزان کل کشور نظام جدید متوسطه در سال تحصیلی ۱۳۷۷-۷۶
۳۳	جدول شماره ۱۰-۲: درصد دانش آموزان نقاط روستایی نظام جدید متوسطه در سال تحصیلی ۱۳۷۷-۷۶
۳۱	نمودار شماره ۱-۲: ساختار شاخه متوطه نظری در نظام جدید متوسطه نظری
۴۳	نمودار ۲-۲: نمودار آموزش متوسطه مورد اجرا در آموزش و پرورش
۷۴	جدول ۱-۴: نتایج تحلیل توصیفی عوامل آموزشی از دیدگاه دانش آموزان
۷۴	جدول ۲-۴: نتایج تحلیل توصیفی عوامل آموزشی از دیدگاه دبیران
۷۵	جدول ۳-۴: نتایج تحلیل توصیفی عوامل آموزشی از دیدگاه مشاوران

صفحه	عنوان
۷۸	جدول ۴-۴: نتایج تحلیل استنباطی عوامل آموزشی از دیدگاه دانش‌آموزان
۷۹	جدول ۴-۵: نتایج تحلیل استنباطی عوامل آموزشی از دیدگاه دبیران
۸۰	جدول ۴-۶: نتایج تحلیل استنباطی عوامل آموزشی از دیدگاه مشاوران
۸۱	جدول ۴-۷ و ۴-۸: نتایج تحلیل نهایی عوامل آموزشی از دیدگاه دانش‌آموزان
۸۲	جدول ۴-۹ و ۴-۱۰: نتایج تحلیل نهایی عوامل آموزشی از دیدگاه دبیران
۸۲	جدول ۴-۱۱ و ۴-۱۲: نتایج تحلیل نهایی عوامل آموزشی از دیدگاه مشاوران
۸۴	جدول ۴-۱۳: نتایج تحلیل توصیفی عوامل مشاوره‌ای از دیدگاه دانش‌آموزان
۸۴	جدول ۴-۱۴: نتایج تحلیل توصیفی عوامل مشاوره‌ای از دیدگاه دبیران
۸۵	جدول ۴-۱۵: نتایج تحلیل توصیفی عوامل مشاوره‌ای از دیدگاه مشاوران
۸۷	جدول ۴-۱۶: نتایج تحلیل استنباطی عوامل مشاوره‌ای از دیدگاه دانش‌آموزان
۸۸	جدول ۴-۱۷: نتایج تحلیل استنباطی عوامل مشاوره‌ای از دیدگاه دبیران
۸۹	جدول ۴-۱۸: نتایج تحلیل استنباطی عوامل مشاوره‌ای از دیدگاه مشاوران
۹۰	جدول شماره ۴-۱۹ و ۴-۲۰: نتایج تحلیل نهایی عوامل مشاوره‌ای از دیدگاه دانش‌آموزان
۹۱	جدول شماره ۴-۲۱ و ۴-۲۲: نتایج تحلیل نهایی عوامل مشاوره‌ای از دیدگاه دبیران
۹۲	جدول شماره ۴-۲۳ و ۴-۲۴: نتایج تحلیل نهایی عوامل مشاوره‌ای از دیدگاه مشاوران
۹۳	جدول شماره ۴-۲۵ و ۴-۲۶: نتایج تحلیل توصیفی عوامل فردی از دیدگاه دانش‌آموزان

صفحه	عنوان
۹۴	جدول شماره ۲۷-۴: نتایج تحلیل توصیفی عوامل فردی از دیدگاه مشاوران
۹۶	جدول شماره ۲۸-۴: نتایج تحلیل استنباطی عوامل فردی از دیدگاه دانش‌آموزان
۹۷	جدول شماره ۲۹-۴: نتایج تحلیل استنباطی عوامل فردی از دیدگاه دبیران
۹۸	جدول شماره ۳۰-۴: نتایج تحلیل استنباطی عوامل فردی از دیدگاه مشاوران
۹۹	جدول شماره ۳۱-۴ و ۳۲-۴: نتایج تحلیل نهایی عوامل فردی از دیدگاه دانش‌آموزان
۱۰۰	جدول شماره ۳۳-۴ و ۳۴-۴: نتایج تحلیل نهایی عوامل فردی از دیدگاه دبیران
۱۰۰	جدول شماره ۳۵-۴ و ۳۶-۴: نتایج تحلیل نهایی عوامل فردی از دیدگاه مشاوران
۱۰۱	جدول شماره ۳۷-۴: نتایج تحلیل توصیفی عوامل اجتماعی از دیدگاه دانش‌آموزان
۱۰۲	جدول شماره ۳۸-۴: نتایج تحلیل توصیفی عوامل اجتماعی از دیدگاه دبیران
۱۰۲	جدول شماره ۳۹-۴: نتایج تحلیل توصیفی عوامل اجتماعی از دیدگاه مشاوران
۱۰۵	جدول شماره ۴۰-۴: نتایج تحلیل استنباطی عوامل اجتماعی از دیدگاه دانش‌آموزان
۱۰۶	جدول شماره ۴۱-۴: نتایج تحلیل استنباطی عوامل اجتماعی از دیدگاه دبیران
۱۰۷	جدول شماره ۴۲-۴: نتایج تحلیل استنباطی عوامل اجتماعی از دیدگاه مشاوران
۱۰۸	جدول شماره ۴۳-۴ و ۴۴-۴: نتایج تحلیل نهایی عوامل اجتماعی از دیدگاه دانش‌آموزان
۱۰۹	جدول شماره ۴۵-۴ و ۴۶-۴: نتایج تحلیل نهایی عوامل اجتماعی از دیدگاه دبیران
۱۱۰	جدول شماره ۴۷-۴ و ۴۸-۴: نتایج تحلیل نهایی عوامل اجتماعی از دیدگاه مشاوران

صفحه	عنوان
۱۱	جدول شماره ۴-۵۰: نتایج تحلیل توصیفی عوامل اقتصادی از دیدگاه دبیران
۱۱۱	جدول شماره ۴-۵۱: نتایج تحلیل توصیفی عوامل اقتصادی از دیدگاه مشاوران
۱۱۵	جدول شماره ۴-۵۲: نتایج تحلیل استنباطی عوامل اقتصادی از دیدگاه دانش‌آموزان
۱۱۶	جدول شماره ۴-۵۳: نتایج تحلیل استنباطی عوامل اقتصادی از دیدگاه دبیران
۱۱۷	جدول شماره ۴-۵۴: نتایج تحلیل استنباطی عوامل اقتصادی از دیدگاه مشاوران
۱۱۸	جدول شماره ۴-۵۵ و ۴-۵۶: نتایج تحلیل نهایی عوامل اقتصادی از دیدگاه دانش‌آموزان
۱۱۹	جدول شماره ۴-۵۷ و ۴-۵۸: نتایج تحلیل نهایی عوامل اقتصادی از دیدگاه دبیران
۱۲۰	جدول شماره ۴-۵۹ و ۴-۶۰: نتایج تحلیل نهایی عوامل اقتصادی از دیدگاه مشاوران
۱۲۱	جدول شماره ۴-۶۱: ترتیب و اولویت تاثیر عوامل پنجگانه از دیدگاه دانش‌آموزان
۱۲۱	جدول شماره ۴-۶۲: ترتیب و اولویت تاثیر عوامل پنجگانه از دیدگاه دبیران
۱۲۱	جدول شماره ۴-۶۳: ترتیب و اولویت تاثیر عوامل پنجگانه از دیدگاه مشاوران
۱۲۴	جدول شماره ۴-۶۴: نتایج تحلیل استنباطی عوامل پنجگانه از دیدگاه دانش‌آموزان، دبیران و مشاوران

فصل اول
کلیات پژوهش

مقدمه :

در جوامع امروز با تشکیل نظام‌های نوین آموزش و پرورش، امر آموزش و یادگیری، رسمیت یافته و هدفها و برنامه های آگاهانه تری پیدا کرده است. به طوریکه همه کشورها برای نیل به هدفهای اخلاقی، فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی خود از آموزش و پرورش به عنوان وسیله و مکانیسم اصلی استفاده می کنند. آموزش و پرورش خصلتی دوگانه دارد. از یک طرف ارزشهای فرهنگی جامعه را پاسداری می کند، تا پیوند نسلها و استمرار فرهنگ را تضمین نماید و از سوی دیگر در مقابل عامل تغییر و نوآوری با تقویت قوه ابتکار، خلاقیت، ابداع و آینده نگری موجبات پویایی زندگی اجتماعی، و تکامل معنوی و مادی را فراهم می سازد. آموزش و پرورش را نباید به عنوان نهادی که وظیفه آن تنها انتقال موارث اجتماعی است در نظر گرفت، بلکه علاوه بر توجه به ارزشهای فرهنگی، از این نظام انتظار می رود محصولاتی را تولید کند که شایستگیها، مهارتها و تواناییهای لازم برای همگام شدن با دستاوردهای نو را داشته باشد. از این رو هر کشوری باید با توجه به زمینه های فرهنگی و تاریخی خود و با در نظر گرفتن ضرورت‌های کنونی جهان و چشم اندازهای جهان فردا طرحی نو در اندازد. و بی تردید این طرح نو پیش از آنچه مبتنی بر تخیلات باشد، باید ریشه در واقعیات داشته باشد. (قاسمی پویا، به نقل علیپور ۱۳۷۵ ص ۵۳) اگر آگاهانه راجع به اموری که در اطراف ما در جریان است فکر کنیم و از عقاید، باورها، نظرات، آرزوها، علایق و رغبت‌های خود آگاه باشیم به فلسفه زندگی خود دست خواهیم یافت و می توانیم هدف خود را تعیین کرده و در مسیر آن حرکت کنیم. هدف مهمترین رکن زندگی است و احتمال موفقیت را بخصوص در امر تعلیم و تربیت افزایش می دهد. (رئوفی و ثنائی، ۱۳۷۷ ص ۵).

آموزش و پرورش در آماده ساختن انسان برای دست یابی به اهداف خویش نقش اساسی دارد. آموزش و پرورش به عنوان تنها نهادی که آموزش رسمی افراد را در جامعه بر عهده دارد نقش خطیری برای تربیت انسان و آماده ساختن او به عنوان انسان مولد و مفید بر عهده دارد: لذا در جهان امروز تمامی کشورها اعم از غنی و فقیر توجه ویژه ای به دستگاه آموزشی خود دارند و آن را در مرتبه نخستین سیاستهای خود قرار می دهند. (نقل از غضنفری نژاد، ۱۳۸۲)

آموزشهای نظری زیر مجموعه نظام آموزش و پرورش است و به عنوان پیکره و چهارچوب آموزش هر کشور از اهمیت و نقش بسزایی برخوردار است و تربیت نیروی انسانی متعهد و متخصص برای پاسخگویی به نیازهای کشور از هدفهای اساسی نظام آموزش است. آموزش نظری به عنوان پیشنهاد آموزش های فنی از قدمتی به درازای زندگی بشر برخوردار است و در همه جوامع قبل از اینکه افراد وارد مشاغل فنی شوند با زمینه های نظری موضوع آشنا می شوند (غضنفری نژاد، ۱۳۸۲).

داده ها حاکی از آن است که گرایش دانش آموزان به رشته های شاخه نظری به مراتب بیش از سایر شاخه ها است (افشون، ۱۳۷۶ ص ۵).

بدون شك هدایت تحصیلی دانش آموزان با در نظر گرفتن عوامل مختلف یکی از ابعاد حساس و پیچیده برنامه ریزی درسی در دوره متوسطه به شمار می رود و حل آن در گرو تلاشهای زیاد و اتخاذ تصمیمهای شجاعانه است (محسن پور، ۱۳۷۲).

آموزش متوسطه یکی از حلقه های زنجیر آموزشی است که آموزش عمومی را به آموزش عالی پیوند می دهد. لذا هر نوع نارسایی و خلل در آن مستقیماً در عملکرد هر دو حلقه قبل و بعد تأثیر بسزایی خواهد داشت. این دوره تحصیلی از سه بعد دوره انتقالی است: انتقال از آموزش عمومی همگانی و غیر تخصصی به آموزش دانشگاهی تخصصی، خاص عده ای محدود ۲- انتقال از محیط آموزشی به محیط

کار و زندگی ۳- انتقال از دوره میان کودکی که نیازهای فرد تحت نظر و مراقبت دیگران تأمین می شود و جوانی و بلوغ که فرد به استقلال و قبول مسئولیت می رسد. (ندیمی و بروج، ۱۳۷۷).

آموزش نظری در اکثر کشورها به عنوان منبع اصلی تربیت نیروی انسانی به شمار می رود و تأثیر ویژه ای در موفقیت برنامه های اجتماعی و اقتصادی دارد. با توجه به اهمیت و گستردگی این دوره و وجود مسائلی از قبیل انتخاب رشته تحصیلی لازم است مسئولین امر زمینه های مناسب برای رسیدن به اهداف این مقطع را فراهم آورده و ملاکها و عوامل مؤثر در انتخاب رشته تحصیلی را شناسایی نموده و در یک چهارچوب اصولی ارائه نمایند تا دانش آموزان در مسیر درست تحصیلی قدم بردارند.

بیان مسئله و تعریف آن

در بسیاری از کشورها از جمله ایران، دوره آموزش متوسطه، علاوه بر دست یافتن به هدفهای دیگر، منبع اصلی تربیت نیروی انسانی ماهر و نیمه ماهر به شمار می رود. به همین علت دانش آموختگان این دوره می توانند تأثیر ویژه ای در میزان موفقیت برنامه های رشد و توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی داشته باشند. همچنین از آن جایی که آموزش متوسطه، آموزش عمومی را به آموزش عالی پیوند می دهد، بیش از سایر دوره های آموزشی به منظور اصلاح و دگرگونی و همگام شدن با تحولات کشورها مورد نظر قرار می گیرد. (رئیس دانا به نقل از افشون، ۱۳۷۶ ص ۸).

یکی از ویژگیهای دانش آموزان دوره متوسطه بروز تفاوتهای فردی است. به طور کلی انسانها دارای استعدادهای عام و خاص هستند. دوره متوسطه دوره توجه به استعدادهای عام که در دوره تعلیم و تربیت عمومی انجام می شود و هدف آن تأکید بر وجود تشابهات است و در این دوره نیز جهت ایجاد تجانس بین شهروندان ادامه می یابد. اما در این دوره بیشتر تأکید بر پرورش استعدادهای خاص به منظور فراهم کردن زمینه های لازم برای جهت دادن به زندگی حرفه ای و شغلی است (ملکی، ۱۳۸۰).

واکنشهای برنامه درسی و آموزش نسبت به پدیده تفاوت‌های فردی در سه سطح قابل بررسی است: واکنش به تفاوتها در سطح کلان که شامل رشته‌ها و شاخه‌های تحصیلی است، سطح دوم واکنش به تفاوت‌های فردی در سطح کلاس درس و سطح سوم توجه به تفاوت‌های فردی در فعالیتهای فوق برنامه است. سطح اول که در پژوهش فعلی مد نظر قرار گرفته عموماً در دوره متوسطه مد نظر و مطرح است در این سطح با توجه به علاقه و استعداد‌های متفاوت دانش‌آموزان و با ملحوظ داشتن سایر فاکتورها، دانش‌آموزان به شاخه‌های تحصیلی و سپس به رشته‌های تحصیلی هدایت می‌گردند. چنین انتظاری در اکثر نظام‌های آموزش مورد قبول است (ادیب، ۱۳۷۸).

به همین خاطر هدایت تحصیلی در برنامه ریزی درسی دوره متوسطه نقش اساسی و جزء لاینفک آن محسوب می‌شود (محسن پور، ۱۳۷۳). و بدون هدایت تحصیلی منطقی ممکن است برنامه‌های درسی رسمی تبدیل به برنامه‌های درسی خنثی گردند (ادیب، ۱۳۸۲) به عبارت دیگر اهداف برنامه‌های درسی تحقق نیابند. امروزه بچه‌های مدرسه رو تا پایان مدرسه تقریباً با دنیای کار بیگانه‌اند. و وقتی می‌خواهند پا به دنیای کار بگذارند، شدیداً با مشکل مواجه می‌شوند. والدین نیز نمی‌توانند به فرزندان خود کمک کنند و در صورت فقدان یک برنامه راهنمایی، در نظام برنامه درسی؛ نوجوانان دچار مشکل اساسی در انتخاب راه آینده خود می‌گردند (رئوفی و ثنائی، ۱۳۷۷). اگر چه این احتمال وجود دارد که انسان در برخوردهای عملی با هموعانش، همیشه از تفاوت‌های فردی آگاه باشد، اما سرآغاز بررسی علمی و عملی چنین تفاوت‌هایی تقریباً به سال‌های اخیر بر می‌گردد. اولین روانشناسان یا نسبت به تفاوت‌های فردی اصلاً بی‌توجه بودند و یا اینکه آنها را صرفاً به عنوان خطاهای تصادفی می‌انگاشتند. پیشرفتهای متعددی که در اواخر قرن نوزدهم در علم زیست‌شناسی صورت گرفت به شکل‌گیری روانشناسی اختلافی و توجه به تفاوت‌های فردی کمک کرد (دوبس، ۱۹۱۷) به این ترتیب یکی از

عوامل مهم در شاخه شاخه شدن رشته های تحصیلی و گرایش دانش آموزان به رشته های مختلف تفاوت های فردی است. گالتن (۱۸۶۹)، سعی کرد با استفاده از روشی که اکنون به نام شیوه تاریخچه خانوادگی معروف است، مساله وراثتی بودن استعداد های ویژه را در زمینه های مختلف نشان دهد (رئوفی و ثنائی، ۱۳۷۷). ویلیام اشترن معتقد بود که مسئله اساسی در روانشناسی تفاوت های فردی حول سه محور دور می زند: نخست ماهیت و گستره تفاوتها در حیات روانی افراد و گروهها چیست؟ دوم چه عواملی تعیین کننده این تفاوتها هستند؟ سوم به چه نحو این تفاوتها متجلی می شوند (آن آستازی، ۱۳۷۴). ژان ژاک روسومرئی و پستالوزی نیز به مسئله تفاوت استعدادها در آموزش و پرورش با دیده عنایت نگریسته و رعایت این تفاوتها در امر تعلیم و تربیت را یادآور شده اند. اندیشمندان ایرانی نظیر خواجه نصیر طوسی و زین الدین عاملی نیز به نوبه خود لزوم توجه به تفاوت استعدادها را در زمینه تحصیل علوم و فنون مورد تأکید قرار داده اند (محسن پور، ۱۳۷۲).

تشعب برنامه های درسی: بدنبال تشخیص ضرورت راهنمایی در نظام تعلیم و تربیت، کوششهای برای ابداع شیوه های مناسب راهنمایی تحصیلی در آمریکا و فرانسه صورت گرفت و راهنمایی تحصیلی در برنامه ریزی درسی دوره متوسطه یعنی ایجاد رشته های گوناگون یکی از راههای عملی شدن فکر راهنمایی تحصیلی تلقی گردید. در نتیجه در خیلی از نقاط دنیا دبیرستانهای فنی و حرفه ای برای افرادی که تصور می رفت استعداد ادامه تحصیلات عالی را ندارند تأسیس شد. در مقابل شاگردانی که مستعد بودند به رشته های نظری هدایت می شدند، تا نهایتاً تحصیلاتشان را در دانشگاه دنبال کنند (محسن پور، ۱۳۷۲). پیش بینی رشته های تحصیلی ضرورتی است، که از طبیعت استعداد های متفاوت دانش آموزان ناشی می شود، برای بهره برداری از آمادگی های فطری متفاوت افراد باید متناسب با توانایی هر فرد آموزشهای خاص را در نظر بگیرند بنابراین آموزش دوره متوسطه با